

И. 67. 90

СР. ДИНИЋ

МАЈЧИН АМАНЕТ

— ПРИЧА ИЗ РАТНИХ ДАНА —

«И ако су пали соколови
Остали су тићи соколићи
Наше племе погинути неће
Наша земља остат' пуста неће».

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРНИЦЕ РАЈКОВИЋА И ЋУКОВИЋА
БЕОГРАД — ТЕРАЗИЈЕ.

СР. ДИНИЋ

МАЈЧИН АМАНЕТ

— ПРИЧА ИЗ РАТНИХ ДАНА —

«И ако су пали соколови
Остали су тићи соколићи
Наше племе погинути неће
Наша земља остат' пуста неће».

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРНИЦЕ РАЈКОВИЋА И БУКОВИЋА
БЕОГРАД — ТЕРАЗИЈЕ.

БЕОГРАД, 1928.

ШТАМПАРИЈА „ДАВИДОВИЋ“ ПАВЛОВИЋА И ДРУГА.
ТАКОВСКА 32.

МАЈЧИН АМАНЕТ

I.

Беше давно превалио дан
У суботу после Духова,
Кад се топлом сунцу ближи крај,
Када осмеж златног зрака свог
Бледо баца на брдо и гај.
У тај удес и у тај час
Болно јекну мајка Невена,
У постељу паде ко свећа
Од болести тешке срчане.

Па дозива сина Стојана:
„Чедо моје, сине Стојане
Из ока ми златна зеницо,
Срце моје већ ми казује
Да ја морам скоро да умрем.
Жао ће ми бити да умрем
А да ово теби не кажем:

„Ти остајеш самац к'о дрво
У сред поља без икога свог,
Кад ја умрем и оставим те,
Јер си дете оца посмрче.
А још не знаш твоје порекло
Од кога си рода и крви

И од ког си знаног племена.
 Али ти си књигу учио
 И сва слова — писма свикао,
 Па ћеш знати и записати
 Ово што ти будем казала
 Ако ме још душа подржи:

„Ти већ знадеш она згаришта
 Око наше куће под брегом,
 Што се црне као котлине
 И под њима пуно зидова,
 Ту си ми се често играо
 И скакао са зида на зид.
 Али не знаш шта је било ту
 Пређе ових црних згаришта,
 Какав ли је живот туда врио
 Који су ту људи живели.

„Ту су били двори Станића
 Твога оца, твојих стричева,
 Од племена славних Станића
 Села нашег, званог Боинца,
 Познатога врло далеко,
 Не по месту и по имену
 Већ по својим добрим људима
 Од свих других село најбоље.

„Девет их је кућа имало,
 Како која боља од бољих.
 Па и наша кућа не беше
 Као ова сада ругоба,
 Него много већа и лепша
 И препуна сваког богатства.
 И свих девет кућа ми бесмо

Од једнога рода племена
А од рода славних Станића.

„Мило беше сваком гледати
Наше куће, наше доброте,
Наш поседак и наш обичај.
Свака кућа читаво село
Све задруге као кошнице
По некол'ко зграда у двору
И разнога доба чељади
Не можеш их све набројати
Ни имена сва изређати.

„Људи кршни као брегови
Жене хитре као кошуте.
А дечица као гроздови.
Ни румене, свеже јабуке
Не могу се с њима мерити
Као да су расла с божуром.
Да се збуниш и да се дивиш
Кад их гледаш и кад их слушаш.
Сваку реч ти прима и туви
Сваку пошту према сваком зна.
Од старих му тако остало
Да зна сваки ред и поредак.

Да је само стати па гледат'
Кад се скупе породице све
На вечеру и преноћиште
По два сата жагор се чује,
Као пчела рој пред ројење.
Докле најзад не освоји ноћ,
Све се смири и све заћути
Да с' одмори и преспава сан.

„А ујутру кад озари зрак
Све то прсне ко пчела на цвет,
По широком пољу зеленом.
Размили се брегом, долином,
Ко са српом, ко са мотиком
Да уграби хлебац из земље.
Тад зајечи поље од песме
И сва земља игра под њима.
Пршти земља, сева варница,
Окршај се прави по пољу
Од жилавих руку Станића.

„И од таквих вредних ручица
Бејаху нам пуни кошеви,
Бејаху нам пуни амбари,
Бејаху нам пуни торови
Разноврсне стоке домаће
И сва друга блага од Бога.

„А кад дође Света Недеља
У пролеће цвеће кад цвета
Кад се гора листом одене
И ливаде све озелене,
Тад да видиш село Боинце:
Замиришу куће од цвећа.
Од мириса глава заболи.
Свака млада чисто трепери
Од накита и од зравља јој.
О грлу јој жути дукати
А на глави кита од цвећа.
Обучене као краљице
Закићене као невесте:
Ја л' зумбулом, ја л' каранфилом
Ја л' божуром, ја ли ружицом,

Ил' босиљком или невенном
 Јоргованом или селеном,
 Перуником, или рутвицом
 Калопером дивним зеленим.

„Пред кућама рано од јутра
 Бљеште двори очи засене
 Од ћилима черги шарених
 И јастука свилом вежених
 Изнешених сунцу на огреј.
 Жеравица из њих избија,
 К'о да их је сунце шарало
 Са месецом и са звездама.
 Прелива се боја у боју
 К'о шарена дуга пред сунцем
 То да мислиш цветне ливаде
 Прострле се на излог преда те.

„Ако ли је какав свечаник
 Неки селски оброчити дан,
 Заветина или причешће,
 Онда сваки иде некуда
 Свака снаша децу обукла
 К'о лучиће, златне јабукe
 Једно носи, двоје с њом води
 Ил' у цркву, или у род свој.

„А кад вече тихо придође
 У недељу кад се не ради
 Момчадија сва се прикупи
 И сва женска младеж из села,
 Па уз дудук коло окрену.
 Писак свирке небо пролама.
 Тутњи оро до у пола ноћ,
 Одлежу се брегови и дб.

Што ливаде зими не цвате
И дубрава гола почива,
То ми ништа и не видимо
Наше цвеће цвета у кући
У сред зиме као у лето“.

„Кад се слава нека слављаше
Тад' по девет свећа гореше
Колача се девет ломише
И песама девет испоја“.

„Свадба ли се нека започне
То узаври гозба код свију
К'о да свака кућа свадбује.
Кола грме пуна сватова,
Коњи вриште све подскакују.
Из кола се песма разлеже.
У све куће цврче пецива,
Као оно исто на Божић.
Направи се логор од света.
Трешти гозба некол'ко дана.
Чувене су свадбе Станића,
Околинн ближој и даљој.
Такве среће нигде не беше
У целоме свету Божијем“.

II.

„Ал' по добру и зло наиђе
Када му се нико не нада
Једне ноћи у сред поноћи
Глас се зачу тице злослуте
Над кућама нашега села.
Забринуше с бабе зловерне
И рекоше свака с уздахом:

„Море, ово, није на добро!
 Ал' што буде, Бог нек оправља“.
 И не прође ни четврти дан
 Гласник стиже абер донесе:
 „Рат са Швабом и са Маџаром,
 Да све иде што је обвезник
 У команду у свој батаљон“.

„И диже се здраво и младо
 Што могаше пушку носити
 Те отиде у бој кржави.
 Двадесет пет само Станића
 Што одоше сва три позива.
 Седам пари кола с волови
 И дванаест коња товарних
 Поведоше ратној комори.
 Испразни се наше Боинце,
 Остадоше старци и бабе
 И немоћне жене са децом“.

„Рат започе јад га убио
 Са страхотом још не виђеном.
 Те нам црни гласи стизаху,
 Где Станићи редом гинуше
 И до једног сви изгинуше:
 Ко на Церу, ко на Руднику,
 Ко на Дрини, ко на Дунаву,
 Ко на другу месту незнатну.

„Тако траја једну годину.
 А кад друга зађе од рата
 И твој отац сине Драгутин
 Најзад паде, славно погибе.
 Тада Шваба озго провали,
 С друге стране исто Бугари;

Удружише силе душманске
 Да нас затру и да униште.
 Попустише наше војске две
 Пред силама, десет на једног,
 Те се даде сав свет у бегство
 Што могаше ногом ходити“.

„Ја имадох сина Стојана
 Дете лудо двана'ест година
 И под пасом чедо од срца.
 Тад се диже мој син Стојане
 А у друштву својих вршњака
 И отиде, ни сџм не зна куд.
 Он понесе само торбицу
 И у њојзи хлеба белoга;
 Једну златну пару за нужду.
 Нит' што више чух ја за њега
 Ни за оне што с њим одоше“.

„Мало време затим постоја,
 Па стигоше плави Германи
 И за њима сури Бугари;
 С' обе стране иду ко' мрави.
 Наша војска стопу не пушта
 До последње снаге и крви“.

„Борба се је страшни водила
 А над нашим селом по брду
 Баш на Лучин данак од јутра.
 Небо се је ватром палило,
 Земља се је тресла од пуцња,
 Облаци се двоји мешали
 Једни кишни, други барутни“.

„Ми сви бесмо живи премрли
 Од толиког пуцња и треска

У кућама нашим скривени;
 Ни пристали ту још чекати
 Ни изаћи чудо гледати.
 Да ли се Бог на нас расрди
 Те нам посла ову морију,
 Ил је ово неки смак света,
 О коме се много причало;
 Или све то ми сад сањамо...

„Кад престаде борба и страва
 Нагрнуше војске у куће,
 Као жути мрави на брлог,
 Ил' скакавци кад ли налете
 На усеве и на зелен лист.
 Боже мили, ко да исприча
 Што нам штете тад починише:
 Однеше нам и жито и мрс
 И сву стоку што нађоше ту;
 Покупише рубље вунено,
 Оставише голе сироте
 Нас очајне, ни живет' ни мрет!“

„А што оста, што не понеше
 То бацише огњу да гори
 Смејући се на то к'о луди.
 Нит' имају срца ни душе
 Нити наше сузе гледају.
 Спалише нам клупе, столице,
 Све столове и све полице;
 Све кревете и све ормане
 И остале ствари дрвене.
 Па одоше некуд до врага.
 Поведоше собом два старца
 За таоце, Бог им судио!“

Нама оста четир дувара
И срце нам пуно чемера“.

„Тако целу зиму зимисмо
И без хлеба и без огрева
И без рубља и без одеће.
Туцали смо кору с дрвећа
И буково лишће мешали
Са по неком шаком мекиња,
Па том смесом хлебац месили.
Продавасмо мило и драго
Да црнога хлеба купимо
И дечицу нашу хранимо.
Процвилесмо као нико жив,
Док из зиме ми изиђосмо.
Сто пута сам ишла на гробље
И молила мртве к’о Бога
Да нас приме у загрљај свој
Јер се више живет’ не може.
Такву патњу нико не памти
За живота овог колена“.

„У том ми се чедо зароди
У сред зиме, беде големе.
Те позвасмо попа да крсти.
Он га крсти име затражи.
Ја му рекох: *Стојан* да буде!
Имала сам једног Стојана
Он отиде са бежанијом.
Па, ни дође, нит’ се јави жив..
Обишла сам дрво и камен
И питала кога год срела
Да ми кажу где је мој Стојан..
Нико ништа не зна да каже.

Бацала сам црно угљевље
 И гледала бело зрневље;
 Распитала многе гатаре,
 А оне ми свашта рекоше:
 Једна рече: дећи ће ти син
 Друга рече: бога ми ко зна!
 Трећа, врти главом и ћути.
 Па кад немам *првог* Стојана
 Нека имам *другог* Стојана!
 То си чедо ти, други Стојан“.

III.

„А кад пуче мило пролеће
 Ми у земљу руке турисмо
 Да нов хлебац из ње вадимо,
 Да хранимо сада Бугаре
 Крвопије њине „старшије“
 „Фетфелеле“ и изелице,
 Што по пет пут на дан ручају,
 Што ти пију душу на памук,
 Из ока ти ваде што имаш“.

„Па и то све просто да им је
 Ал' тек иду Мара и свати...“

„Кукувија“ опет заслути...
 Над кућама нашега села.
 И кад прође зима још једна
 И наступи кобна година,
 Девет стотин' седамнаеста:
 Једно јутро, баш на Младенце
 Зацрне се војска са брда
 Као црне чавке на њиви,

Па силази доле у село
 И без гласа и без жагора.
 Примаче се селу лагано,
 Као лупеж у плен кад пође.
 Небо мутно беше се спекло
 Нити пада киша нити снег,
 Нити сунца да пробије зрак;
 Помрчина густа к'о тесто,
 К'о да иде вече а не дан".

„Али јада сад изненада:
 Опколише село к'о ланцем
 Са запетим на нас пушкама.
 Ко изађе ножем га боду.
 Па у куће јуриш уђоше,
 Негде дваест, негде тридесет
 Са пушкама и ножевима
 И камама сјајним о бедра".

„Сви до једног сури Бугари,
 По погледу мрки Татари
 Мрко гледе, црње беседе:
 „Оружије! мамката српска!
 Ви скривате српске комите!“
 Нит' имасмо какво оружје
 Нит' комите какве скривасмо,
 До једине голе душе нам
 И скрштене руке на грудма,
 што пред њима ми показасмо,
 Молећи их земљу љубисмо.
 Ал' од кама лакше одбити
 Него ли од срца татарског".

„Севнуше им очи кржаве
 И блеснуше каме у руке

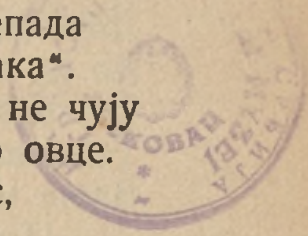
К'о ватрене муње с' облака.
 Јао нама до Бога једног,
 Кад стадоше бости и клати!
 Запишташе деца к'о црви,
 Заблејаше жене к'о овце,
 Кад им курјак уђе у стадо.
 „Аман браћо, знате л' за Бога!
 Имате ли душу и срце
 И нејаку чељад код куће!“
 Превија се једна невеста
 А од силног страха, препада
 У утроби јој дете, заплака“.

„Ал' зверови ништа не чују
 Већ све кољу редом к'о овце.
 Наста сеча црни урнебес,
 Иде цикот деце невине
 Јече старци, још не доклани,
 Крв се точи живот умире.
 Јао Боже, што ти згрешисмо
 Да нам ову мору доведеш!“

„Убише ми Јоку свекрву
 Заклаше ми свекра Давида,
 И заклаше Миљу заову;
 Убише нам лепу Илинку
 И две сестре: Стану и Смиљу,
 И немоћног старца Маринка
 И паметну бабу Стојану;
 И кадивку увек шаљиву
 И сву њену децу несташну“.

„Такав покољ нико не памти
 Од како је света и века.
 И ко ће их све набројати

*Вјешти
и мориш*

Из свих девет кућа, *двеста ири*
 Што побише они у тај мах.
 И ни једно живо не оста.
 Ја остадох жива случајно
 Што ми чедо беше заспало,
 Те ја падох мртва крај њега,
 У заносу као заклана“.

„Кад побише све што нађоше
 Тад све куће ватри дадоше.
 Ја се склоних кроз дим у поток,
 Док ми дете јоште спаваше,
 Ко да га је Бог успавао
 Да остане живо за запат.
 Тада, кад ми срце заигра
 Више ми се оно не смири“.

„И одоше црни целати
 Са овога кобног кланишта
 Са камама још у рукама
 И крвавих руку и ногу
 Да још негде кољу где падну.
 „Запеваше: „Шуми Марица“.
 Као да су били на свадби.
 Кукавице такве не видех
 Који кољу жене и децу
 Без оружја и без одбране.
 Част и образ нека им је црн!“

„Брзо букну пламен у небо
 Те обасја цело Боинце.
 Дим се простре целом долином,
 Брегови се заруменеше
 К'о вечерњим сунцем посути.
 И док сунце зађе по за брег

Све је огањ земљом сравио.
 Од честитог села Боинца
 И племена славних Станића
 Остадоше сама згаришта“.

„Погореше шљиве и крушке
 И јабуке слатке „петровке“
 И „тетовке“ зимске понуде;
 Погореше дуње и брескве
 И све липе цветне мирисне.
 Од сена нам не оста ни трун
 А од стоке ни блек нити врек.
 Нигде дрво, тица да стане,
 Ни славујак песму да пева;
 Ни кокошка да закакоће,
 Ни петао закукуруиче.
 Црна тама све је покрила
 И проклета пустош застрла.
 Где је некад био мравињак
 Од живота и од весеља
 Сад за змију нема свртишта“.

„Скупише се људи сутра дан
 Из оближњих ма́ла и села
 А на ово чудо и покор.
 Кад видеше црна згаришта
 И под њима пуно лешева,
 Крст на себе они метнуше;
 Заплакаше као и деца
 Проклињаше мрске зверове:
 „Бог нека им суди и плати
 За оваква зверства њихова:
 Бог да прости душе праведне!“

„И јецаше скоро до подне
 Ко за својом децом рођеном.
 Па се онда руком латише
 Повадише црне лешеве
 Испод згара, испод пепела:
 Једни црни, други печени
 Трећи, пола, нигде их нема
 А четврти унакажени.
 Из камена суза да кане
 А камо ли оку што гледа“.

„Поређаше на чистину све
 И позваше попа да чати.
 Он им чати глас му трепери,
 Од жалости сузе пролива;
 Епитрахил сав уквасио
 К’о да га је киша капала.
 Песме поје, чита молитве
 Мало па му се загрцне глас
 Старог попу гуши црни јад.
 Није шала две стотине три
 И причестит камо л’ опеват’.
 Па и њега старог јадника
 Стиже иста судба к’о и нас,
 Не могаху гледати га ту
 Одведоше негде, убише.

„Ископаше раку широку
 Више наше куће на домак,
 Сахранише кости мучене
 Покадише црним тамјаном
 И прелише вином црвеним.
 Па пођоше сви погружени
 Од тог страшног, тужног призора.

Кад видеше мене и тебе
 На ледини и на згаришту
 И без крова и без огрева.
 Ко два црва на студени кâм.
 Приградише ову чатрљу
 Да се под њу ја и ти склонимо
 И донеше хлеба и брашна
 Бог нека их за то награди.
 Од њихове такве помоћи
 Остадосмо живи ја и ти.

„Видиш онај мали брежуљак
 И крст дрвен онде забоден,
 Где ја палим свеће сваки дан
 И сузама врелим заливам,
 Онде ти је сав род Станића.
 Више пута сунце кад гране
 Ја изађем на та згаришта
 И наричем по вас дуги дан
 У невољи тужим се Богу
 На душманску силу безбожну.

„Тако живех годину и по
 Самохрана с тобом јединцем
 Док не стиже наша слобода
 Наша војска, наше краљевство.
 И прођоше девет година
 Од тог страшног дана и пакла,
 Ти ми растеш као из воде
 А ја венем, чекам суђен час.
 Само ово још да ти кажем,
 Мој мезимче и мој јединче:
 Аманет ти ова огњишта
 И њихова хумка са крстом

Обнови дом славних Станића.
 Нек пропева песма к'о и пре,
 Нек прочури ватра где и пре.
 И у књиге твоје запиши
 Све по реду што ти испричах.
 Нек се прича и приповеда
 Ко су били браћа Станићи“.

IV.

„Стојан слуша мајку не трепље,
 Нити миче руком ни ногом
 Занемео од страха и чуда.
 А кад мајка причу заврши
 Тад зажмуре да се одмори
 Од уморног срца, болног јој.
 И тек мали сан што промаче
 А на врата неко закуца.
 Необичан куцањ и гласак,
 Још чуднији. путник што уђе
 Господичић један повисок.
 На глави му качкет од штофа
 А под грлом машна од свиле.
 Качкет скида, смердно се клања
 И прилази руку да љуби.

„Ко си синко шта тражиш од нас?“

Пита мајка, једва се чује,
 Кад угледа овог младића.
 Не познаје свога првенца!
 „Ја сам Стојан твој син од срца
 Мајко мила зар не познајеш
 Твог првенца што га испрати

Са торбицом у збег, памтиш ли?
 И пару ми једну завеза
 За невољу кад ми затреба.
 Ево пару, ја сам вратио
 Крај толиких мука и зала.
 Нисам хтео да је потрошим
 Чувао сам спомен од тебе
 И тај ме је спомен држао
 И довео опет код тебе“.

„Па извади дукат из џепа
 И пружи га мајци у шаке.
 Шупаљ дукат мајка познаде
 Стеже руку сина Стојана.
 Ал' не може да се подигне
 Већ га пита једва шапатам:

„Казуј синко где ти до сад би?“

„Бризну Стојан у плач к'о дете:

„Мајко мила много си слаба
 По очима једва те познах
 Где је твоје лице и здравље
 И лепота твоја што беше?
 Где су мајко двори Станића
 Где је село наше Боинце?
 И његова тевабија сва?“

„Ено, онде под хумком на брег
 Тамо леже сви Станићи сад.
 И од њих смо само остали
 Ја и овај твој братић Стојан“.
 Рече мајка запе снагу сву.

„Казуј синко где ти до сад би?
 Још да чујем то, па да умрем“.

Млађи Стојан оста да слуша
А старији седе да прича :

„Мајко драга милости ми сва
Ја не памтим све до ситница
Јер већ има девет година
Од тог нашег страшног похода.
И у сну је страшно да се сни
А камо ли да се преживи :

„Први конак беше нам добар
Други конак као и први
Па и трећи све до десетог.
Имадосмо хлеба и воде
Добри људи свуд нас примаше
И нудише чиме могоше.

„Вид’о сам ти мајко Косово
И његову древну светињу
Грачаницу близу Приштине,
И Пећ, Свету Патријаршију
И Дечане Светог Стевана.
Сузама их све остављасмо
Душманима да их скрнавe“.

„А кад бесмо кроз Албанију,
Тада клесмо час кад пођосмо :
Дивља земља, људи још гори;
Ништа хлеба ни што уз њега
Да се нађе у тој дивљини,
До једини камен и стена.
Што имасмо то сви делисмо,
Залог хлеба и последњи грош.
Ко имаде пару да купи,
Тад продужи и остаде жив.
Ко немаде, тај остаде ту.

Црна Гора и Албанија,
Костурнице наше посташе“.

„Боже Мили, Чакор и Рожај
Никад нећу заборавити:
Смешала се и војска и збег,
Па не мичу ни корак напред;
Нити можеш напред ни назад,
Ни у страну, уза стрмни крш.
Уске стазе, кол'ко за козу.
Жене куну, старци уздишу,
Деца плачу изгубила се.
Војници се веру по кршу
И хватају кланце, бусије.
Ни пешаку људски да прође,
А камо ли коза с волови“.

„Што могаде ко понети сâм :
Једну торбу или упртач
И у њему хлеба и чаја,
Мало брашна или конзерве,
Преобуке или пешкира;
Све остало оста душману
Или ватра клета сагоре“.

„Остадоше каре, топови
Фијакери, отомобили
Коморџиска кола и чезе
И сва друга спрема и једик.
Жалосно је било гледати
То богатство ватра кад гори.
Војници се смеју к'о луди
Кад по нешто баце на ватру:
Или кола или амове,

Или седло или дизгине,
Што су некад с муком стицали“.

„Па и то би се прежалило
Да качаци не нападоше
Из заседа, кула камених,
Те побише људе невине.
Ко имаде кога са собом
Пријатеља или рода свог
Ил' човека, срца и душе
Да га штити и стара се за њ',
Он остаде и спасе се жив.
Ко немаде, он остаде ту,
Ил' од глади, или од зиме
Ил' болести или умора,
Ил' погипе, и ту му је крај!“

„Мене чува један капетан
Од Приштине па до Рожаја,
Бог нека му плати на веки.
Ал' погипе, слава нек му је!
Из заседе на врх Рожаја.
Смакоше му Арнаути све
Оставише гола на путу“.

„Ја допадох ропства тешкога.
Качаци ме собом узеше,
Одведоше кули каменој.
Одело ми горње скидоше,
Па на мене траље метнуше;
На главу ми „кече“ турише,
Испратише овце да чувам.
Са њиховом децом, качачком.
Нит' ја знадох они што зборе

Нити они што ја говорим
 Говорасмо само рукама“.

„Тако прође цела недеља
 Док не дође једна мисија,
 Те ме спасе ропства страшнога;
 Одведе ме мору Јадранском
 И укрца на лађу, галију,
 Па испрати чак у Француску.
 Боже благи страшних призора:
 И сад из сна кад се пробудим
 Мене жмарци телом подиђу
 Поменуло с', не поврнуло с'.“

„И све беше црно и бело
 Док дођосмо до Подгорице,
 Ал' кад бесмо кроз Проклетију,
 То једини Бог да исприча
 Ту ломљаву и ту несрећу.
 Да се скупе сви беседници;
 Сви мудраци и списатељи
 Па не могу све да опишу,
 Те ужасе и те страхоте:
 То су стене и грдосије
 Претрпане једна на другу,
 Ко да их је ђаво бацао.
 Преко њих се сви ми пентрасмо
 Голи, гладни и изнемогли,
 Четир' дана и четир' ноћи,
 Часом у вис, часом у амбис
 У подгрлац душа искочи“.

„По цели дан један пушкомет
 Што пређосмо једва с натегом.
 Попадали коњи и људи

Мртви коњи, људи још више
 Искезили зубе, смеју се...
 Што се спасли мука паклених.
 Леш до леша закрчили пут,
 Смрдела је цела путања
 Од Цијевне, па до Кастрата.
 Још сам вид'о, не смем да кажем
 С мртвих коња месо сечено
 Јели људи да утоле глад!"

„Кад стигосмо морској обали,
 Сан-Ђовани и ди Медуа
 А на море плаво Јадранско,
 Нешто ми се свану на очи
 Чини ми се да сам путов'о
 Кроз тамницу, а не по земљи.
 И када се попех на лађу,
 Кад таласи њу заљуљаше
 Као мајка дете у љуљци,
 Заборавих на све страхоте
 Што претрпех кроз Албанију;
 Душа ми се одмах пренела
 У дубоке снове и мисли“.

V.

„Али ево беде изнова:
 На мору нас срете сумарен
 К'о разбојник када хвата плен.
 Мала лађа али ужасна
 Из уста јој пламен покуља,
 Пуче тресак небо провали
 Заљуља се море дебело.“

Наша лађа као камила
 Устави се — рису покорна
 И окрену ропски за њиме
 У повратак Боки Которској.
 Држаше нас тамо три дана,
 Па пустише на далеки пут.

„Те пловисмо морем широким
 Од Котара па до Корзике
 А одатле месец па и два
 Шеташе нас горе и доле
 По пространој земљи Француској:
 Те Бастија, те Ајачио,
 Те у Марсељ, те у град Лион,
 У Провансу и у Монпеље
 У Тулузу, Бањер и Бигор.
 Док нас најзад зауставише
 У Бањеру, граду Бигору,
 На граници земље Шпаније
 И у једну школу примише
 Да учимо и да чекамо...

„И тамо нас лепо примише
 И Французи и Францускиње.
 На станици нас дочекаше
 Као своју децу рођену.
 Сви викаше: „вива ла Срби!“
 И ми њима: „Живела Француска“.
 Кад видоше какви бесмо ми
 Голи, боси, бедни и гладни
 Од жалости сузе пролише
 И кроз сузе они зборише:
 „Јадни Срби, јадна дечица?“

Одмах наста прање, купање
 И у чисто рухо промена.
 Принеше нам топлу вечеру
 И постеље меке простреше.
 Мајко мила, можеш мислити
 Како се ми тад осећасмо
 После мука кроз Албанију.

„Кад ујутру данак освану
 Сабраше се ђаци француски
 Около нас као на чудо,
 Сви нас гледе и још се чуде
 Нашој патњи кроз Албанију.
 Ту нас Србе све измешаше
 С Французима да ми парламо.
 И брзо се ми разумесмо
 Мало речма, мало рукама,
 А највише срцем и душом
 Волесмо се као браћа ми.

„Одмах писма написасмо сви
 За Србију где ко има свог:

„Не брините ништа ви за нас
 Ми смо срећно све пребродили
 И овде се лепо сместили
 У Француској земљи богатој.
 Бог да живи добре Французе!“
 Зар то писмо нисте добили
 Мила мајко преко Женеве?

„Нити писмо какво добисмо
 Нити гласак какав год од вас“.
 Шапће мајка једва се чује.

„Прионусмо одмах учити
 Мало језик, више певање.

Од песама често певасмо
 Српску Химну, или Француску.
 Ал' тад груну сузе на очи
 Те се не зна шта је у ствари
 Да л' певамо или плачемо.
 Питамо се често међу се
 Шта ли раде наши у ропству.
 Час чујемо није им лоше
 Час се чује немају хлеба
 А час веле сви побијени!
 Такве стреле за нас млађане
 И сувише беху поразне.
 Од те такве неизвесности
 Душе су нам биле очајне.
 Французи нас гледе и плачу
 Деле тугу с нама заједно
 Красни људи грех, је не рећи".

„Ту остадох годину дана
 Па одатле одох још даље
 У Енглеску, земљу далеку.
 Два језика мајко научих.
 И у мало даље не одох
 Преко мора у Америку,
 Јер ми беше вајда што учим.
 Научих се и да зарадим
 Да никоме нисам на сметњи,
 Те с' оденух као господин.
 И још неку пару завезах.
 Ал' кад дочух за ваш окршај
 И да ми је мајка жива још,
 Ја похитах да је утешим
 И старе јој дане разгалим.

Слатка мајко сад се одмарај
Буди срећна међу сина два“.

„Сад је доцкан ти да си ми жив“
Насмеши се болно Невена
Давајући једва приметно
Још последње знаке живота.
И још једном мрдну устима
Прошапута једва се чује:
„Чедо моје први Стојане
Сад не марим што ћу да умрем
Кад сам видла оба Стојана“.
Па подиже руке обадве
Да загрли своје синове
Али руке обе клонуше
Издаде је снага последња.
Сунце бледо губи се под брег
И последњи шаље румен зрак
На мајчина уста, смеши се...
И кад кану, она издахну
Престаде јој срце да куца.

VI.

„Сузе роне оба Стојана
И грле се као браћа сва,
Над Невеном мајком рођеном.
Бога моле и клече пред њом
Да јој Бог да рајско насеље“.

„Кад освану Света Недеља
Лепо браћа мајку спремише
Сиротињски како могаху.
Скупише се људи са села

Сахранише мајку Невену
А уз хумку јадних Станића.
„Тад насташе оба Стојана
Да обнове село Боинце
И честито име Станића.
На хумци им цркву дигоше
Мало даље куће и стаје
Како која лепша од лепше.
Ожени се први Стојане
А за њиме млађи Стојане
Засијаше двори Станића
Лепше сада него што и пре.
И протече вода ко и пре
И узавре живот к'о и пре
И пропоја песма к'о и пре
И заигра коло к'о и пре.
Обнови се село Станића.
Мило беше сваком гледати
Како село расте и цвати.
Ал' се село више не назва
Ни Бојинце нити Селиште,
Већем село: од *Два Стојана*.

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА

РАЈКОВИЋА И ЋУКОВИЋА, БЕОГРАД--ТЕРАЗИЈЕ

Препоручује, поред осталих, ова своја издања:

С. П.: Златне књиге за млад нараштај:

књ. I У борби за живот, из америчког живота	5.—
књ. II Пожртвовање, у борби за живот (америчка прича)	6.—
књ. III Из мрака у светлост	15.—

С. П.: Златне књиге за децу:

књ. I Чаробна Јабука, дивна прича са лепим сликама	4.—
књ. II Три дива, књига за децу са сликама	5.—
књ. III Иренина казна, књига за децу са сликама	5.—
књ. IV Вила у лонцу, књига за децу са сликама	7.—
књ. V Виљем Тел, књига за децу са сликама	6.—
књ. VI Џеков пут на месец, књига за децу са сликама	6.—
књ. VII Најлепше вилинске приче, књига за децу са сликама	8.—
књ. VIII Гусарево наслеђе у преводу Мих. Р. Мајсторовића	15.—
књ. IX Нена у преводу Мих. Р. Мајсторовића	8.—
Сјенкјевић Х.: Кроз пустињу и прашуму, стр. 272	35.—
Сретеновић Мих.: Моје радовање, књига за децу са сликама стр. 70	7.—
— Ђердан, књига за децу са сликама стр. 63	7.—
— Црни дани, забелешке једног гимназисте из Европског рата стр. 184	15.—
— Светли дани, белешке једног четвртака. За Косово Куманово, за Сливницу Брегалницу. Једно од најпопуларнијих дела из минулих ратова 1912—13 год. 181 стр.	15.—
Станишић Ст.: За мога унуна, књига за децу, са 51. сликом, страна 80	10.—
— Дедина књига, књига за децу са 48 слика стр. 64.	8.—
— Ластине приче, (бајке) за старо и младо, стр. 64.	7.—
Станојевић Мих.: Мали природњаци, слике из природе књига за децу I у пољу и шуми. стр. 45	6.—
— Мали враголан, збирка шаљивих прича, песмица, досетака, шаљивих питања, ребуса и т. д. Све за децу, стр. 68	7.—
Ћосић Дар: Нови дани, књига за децу са сликама са 28 разних занимљивих приповедака и песама стр. 78.	10.—

